

socijalizma (Bilandžić 1999, 630 i dalje) i odmereno sagledava teškoće razvoja usled opterećenosti prostora raznoraznim protivrečnostima. Tu se vidi oprez istoričara prema paušalnim kvalifikacijama i jednoznačnim ocenama. Uz to, sasvim je jasna distanca pisca od ustaštva koje se u savremenoj hrvatskoj misli o društvu na različite načine rehabilituje i rasterećuje od fašističkog balasta. Bilo bi pogrešno ličnu partizansku prošlost pisca smatrati jedinom preprekom radikalnoj reviziji istorije. Time bi se unutarnaučni motivi neopravdano potcenili. Bilandžić prilično odmereno sagledava i Titovu ulogu, premda mestimično prenaplaćava Titovo prohrvatsko opredeljenje, a donekle potcenjuje njegovo taktiziranje i različito akcentovanje svog nacionalnog opredeljenja. Pisac nedovoljno ističe Titovu umešnost da se u svakoj sredini predstavlja onako kako njoj odgovara (pred vojskom kao Jugosloven, pred Srbima kao njihov ratni vođa, pred Hrvatima kao Hrvati itd). Na sličan način potcenjeno je i Krležino jugoslovenstvo. Razumljivo je što je u prerađenu viziju prošlosti trebalo uključiti i nacionalno obojeno tumačenje najznačajnijih istorijskih ličnosti. To je u skladu sa opštom izmenom piščeve vizije hrvatskog pitanja. Dok je 1979. jasno na poziciji jačanja zajednice jugoslovenskih naroda i narodnosti, dve decenije kasnije sa žaljenjem pominje da se 1970-ih godina "moralo živjeti u zajedničkom kavezu" (684). Srpska politika uzrok je piščeve promene odnosa prema Jugoslaviji. S druge strane Petranović tvrdi "da je život Srba i Hrvata bio moguć u Jugoslaviji, ali po cenu da se ne govori o genocidu nad Srbima" (Petranović 1993, 100). Oba pisca su na svoj način zaokupljena velikosrpskim hegemonizmom. Ali, dok Bilandžić u njemu vidi glavnu smetnju zajedničkom suživotu i hrvatskom suverenitetu, Petranović tvrdi da je to bio komunistički mit za razdrobljavanje srpstva. Moglo bi se pomisliti da su Bilandžićeva gledišta nužna oblada neizmenjenog dubljeg jezgra, njen "diplomatski pasoš", bez kog bi danas svaka historiografija u Hrvatskoj bila osuđena kao jugo-nostalgija. Pre će biti da je reč o istoričaru koji danas kao i ranije smatra da uticaj na naučnu javnost može biti uspešniji ako se misao prilagodi tekućim ideološkim imperativima ideologije, a ne ako se ispoljava u otvorenom disidentstvu. Utisak je da Bilandžić nije nikada smatrao društvenointegrativnu misao preprekom naučnom saznanju (ni u komunističkoj niti u nacionalističkoj fazi), ali se prihvatanjem ovog spoja trudio da ostane provokativan. Sa stanovišta napetosti između unutarnaučnih motiva i sklonosti ka društvenointegrativnoj misli, protivrečnosti u njegovom naučnom opusu donekle su i hermeneutički razumljive.

Bilandžićeva knjiga je nova sinteza hrvatske savremene istorije pisana sa stanovišta nezavisne hrvatske države. Pisana je jasno i živo, premda je u teorijskom i metodskom pogledu neosmišljena. U knjizi prevladava tradicionalni događajni nivo rekonstrukcije političke strane istorijskog toka, u izlaganju ima dosta hronike, a rekonstrukcija procesa je manje uspešna. Nije mala vrlina knjige što se lako čita. Ali u njoj nema mnogo istorije svakodnevnice, mentaliteta, stereotipa, socijalne istorije ili diferenciranja procesa različitih ritmova. Nema ni uporedne historiografije, preteže tradicionalistički monografski pristup. Publicistički laki stil izlaganja lišen je osmišljenih teorijskih oslonaca. Istini za volju u ovom pogledu ni kod drugih istoričara bivših jugoslovenskih republika nema radikalnijih proboja. Revizionizam svuda teče u sklopu tradicionalne događajne historiografije. Bilo bi zanimljivo načiniti uporednu analizu radikalnijih i umerenijih revizionističkih verzija historiografija bivših jugoslovenskih republika u prvoj deceniji nakon raspada socijalizma i SFRJ i ispitati u kojoj meri stupanj revizionizma zavisi od teorijske promišljenosti stanovišta. Izgleda da je lakše revidirati u događajnoj nego u socijalnoj ili idejnoj istoriji. Osim toga, sistematičnija poređenja novih nacionalnih historiografija bi mogla pokazati kako se isključivosti uzajamno